

# ଈଡ଼ିହାସ ଓ ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନ

(ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ)



ପ୍ରକାଶକ

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା

# ଇତିହାସ ଓ ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନ

(ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ)

ଓଡ଼ିଶା ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ ଦ୍ଵାରା ଅନୁମୋଦିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ

© ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା

ସଂପାଦନାମଣ୍ଡଳୀ :

ଲେଖକ ଓ ସମୀକ୍ଷକ ମଣ୍ଡଳୀ :

ପ୍ରଫେସର ମେଜର ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ପଟ୍ଟନାୟକ (ସମୀକ୍ଷକ) ଓ ଡଃ. ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ

ପ୍ରଫେସର (ଡ.) କାର୍ତ୍ତିକ ଚନ୍ଦ୍ର ରାଉତ (ସହ-ସମୀକ୍ଷକ) ଓ ଡଃ. ପ୍ରକାଶ କୁମାର ପଟ୍ଟନାୟକ

ପ୍ରଫେସର ବୈଷ୍ଣବ ଚରଣ ଦାସ (ସମୀକ୍ଷକ) ଓ ଡଃ. ସମର କୁମାର ପଟ୍ଟନାୟକ

ଡ. ସଂଧ୍ୟା ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଡଃ. ଦିଲ୍ଲୀପ ରାୟ

ଡ. ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର ଶ୍ରୀମତୀ ବାସନ୍ତୀ କୁମାରୀ ନାୟକ

ଡ. ମୀନାକ୍ଷୀ ଦାସ (ଭାଷା ସମୀକ୍ଷକ) ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶରତ କୁମାର ନାୟକ

ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟଜିତ୍ ମହାପାତ୍ର (ସଂଯୋଜକ)

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ : ୨୦୧୩ - ୨୦୦୦୦୦ / ୨୦୦୦୦୦ / ୧୦୦୦୦୦ / ୧୦୦୦୦୦ / ୧୦୦୦୦୦

୨୦୧୪ - ୧୦୦୦୦୦, ୨୦୧୫ - ୨୦୦୦୦୦

୨୦୧୬ - ୧୦୦୦୦୦ / ୫୦୦୦୦, ୨୦୧୮ - ୧୦୦୦୦୦

ପରିମାର୍ଜିତ ସଂସ୍କରଣ : ୨୦୨୦ -

ଆର୍ଟପୁଲ - ଗ୍ରାଫ୍ ଏନ୍ ଗ୍ରାଫିକ୍ସ, କଟକ

ମୁଦ୍ରଣ :

ମୂଲ୍ୟ : ଟ. .୦୦ ( ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

## ମୁଖବନ୍ଧ

ଇତିହାସ କେବଳ ଅତୀତର ବହୁବିଧ ଘଟଣାବଳୀର ସମାହାର ନୁହେଁ - ଏହା ଅତୀତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତର ସଂଯୋଜକ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରେ । ଇତିହାସ ପଠନର ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି ଆମ ଜାତି, ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସଂସ୍କୃତି ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରି ନିଜ ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ଜୀବନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ସୁସଂଯତ କରିବା । ଇତିହାସ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସଂଯୋଜିତ ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆଧୁନିକ ଭାରତ ଇତିହାସ ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟରେ ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସର ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣାବଳୀ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଆଲୋଚିତ ଏବଂ ଏହି ବିଷୟବସ୍ତୁ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଗବେଷଣା ଓ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପରିଷଦ (NCERT) ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ ଓ ଓଡ଼ିଶାର SCF-2007 ପାଠ୍ୟଖସଡ଼ା ଉପରେ ଆଧାରିତ ।

ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ । କାରଣ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଚେତନ ନାଗରିକ ଭାରତର ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା- ଆଇନ ଅଦାଲତ- ମାନବାଧିକାର- ଭୋଟଦାନ ସହିତ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସଂଜ୍ଞା ଓ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି ନିରୂପଣ- ଭାରତର ଜାତୀୟତାବୋଧ- ବିଭିନ୍ନତାରୁ ଏକତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଏଥିରୁ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଥାଏ ।

ନାଗରିକମାନଙ୍କ ଧନଜୀବନ ସୁରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ସଡ଼କ ନିରାପତ୍ତା ଓ ଏହାର ସଚେତନତାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଉପାଦେୟତା ଆଲୋଚନାଭୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ପିଲାମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଦେଶର ଆଗାମୀ ପିଢ଼ୀ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ନାଗରିକ ।

ଆଲୋଚନାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଭିତରେ “ତୁମ ପାଇଁ କାମ” ଓ “ତୁମେ ଜାଣିଛ କି” ମାଧ୍ୟମରେ ଅଭ୍ୟାସଭିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଇଛି । ଏହି ପୁସ୍ତକର ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ସଂପୃକ୍ତ ଲେଖକ, ସମୀକ୍ଷକ, ସହସମୀକ୍ଷକ, ଭାଷା ସମୀକ୍ଷକ ଓ ସଂଯୋଜକ ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରିଷଦ ତରଫରୁ ହାର୍ଦ୍ଦିକ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ।

କିଛି ଅନିଚ୍ଛାକୃତ ତ୍ରୁଟି ବିରୂପିତ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲେ ପାଠକପାଠିକାବୃନ୍ଦ ଉଦାର ହୃଦୟରେ ପରିଷଦର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଣିଲେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କରଣରେ ତାହାକୁ ଯଥୋଚିତ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯିବ ।

ସଭାପତି  
ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା

# ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନ

## ପ୍ରାକ୍ କଥନ :

ଆମେ ଭାରତବାସୀ ଭାରତକୁ ଏକ ସାର୍ବଭୌମ, ସମାଜବାଦୀ, ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷ, ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ରୂପେ ଗଠନ କରିବା ପାଇଁ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ ନେଇ ଓ ଏହାର ସମସ୍ତ ନାଗରିକଙ୍କୁ

- ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ନ୍ୟାୟ ;
- ଚିନ୍ତା, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟୟ, ଧର୍ମୀୟ ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଉପାସନାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା;
- ଛାତି ଓ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗର ସମାନତାର ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ତଥା
- ବ୍ୟକ୍ତି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଐକ୍ୟ ଓ ସଂହତି ନିଶ୍ଚିତ କରି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭ୍ରାତୃଭାବ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ

ଏହି ୧୯୪୯ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ୨୬ ତାରିଖ ଦିନ

ଆମର ସଂବିଧାନ ପ୍ରଣୟନ ସଭାରେ ଏତଦ୍ୱାରା

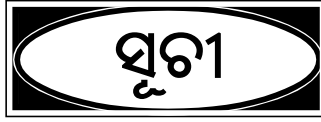
ଏହି ସମ୍ବିଧାନକୁ ଗ୍ରହଣ ଓ ପ୍ରଣୟନ କରୁଅଛୁ ଏବଂ ଆମ ନିଜକୁ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛୁ ।

## ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ (କ)

### ୫୧(କ) ଧାରା : ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

#### ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ -

- (କ) ସମ୍ବିଧାନକୁ ମାନି ଚଳିବା ଏବଂ ଏହାର ଆଦର୍ଶ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ଜାତୀୟ ପତାକା ଓ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା;
- (ଖ) ଯେଉଁସବୁ ମହନୀୟ ଆଦର୍ଶ ଆମ ଜାତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିଥିଲା, ତାହାକୁ ସ୍ମରଣ ଓ ଅନୁସରଣ କରିବା;
- (ଗ) ଭାରତର ସାର୍ବଭୌମତ୍ୱ, ଏକତା ଓ ସଂହତି ବଜାୟ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା;
- (ଘ) ଦେଶର ପ୍ରତିରକ୍ଷା କରିବା ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଜାତୀୟ ସେବା ପ୍ରଦାନ କରିବା;
- (ଙ) ଧର୍ମଗତ, ଭାଷାଗତ ଏବଂ ଆଞ୍ଚଳିକ କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ବିଭିନ୍ନତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଭାରତର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଐକ୍ୟ ଓ ଭ୍ରାତୃଭାବ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଏବଂ ନାରୀଜାତିର ମର୍ଯ୍ୟାଦାହାନିସୂଚକ ବ୍ୟବହାର ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା;
- (ଚ) ଆମର ସଂସ୍କୃତିର ମୂଲ୍ୟବାନ ଐତିହ୍ୟକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା;
- (ଛ) ଅରଣ୍ୟ, ହ୍ରଦ, ନଦୀ, ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ସମେତ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ଓ ଉନ୍ନତି କରିବା ଏବଂ ଜୀବଜଗତ ପ୍ରତି ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା;
- (ଜ) ବୈଜ୍ଞାନିକ ମନୋଭାବ, ମାନବବାଦ ଏବଂ ଅନୁସନ୍ଧିତ ଓ ସଂସ୍କାର ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରିବା;
- (ଝ) ସର୍ବସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତିର ସୁରକ୍ଷା କରିବା ଓ ହିଂସା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା;
- (ଞ) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସମଷ୍ଟିଗତ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନ କରିବା, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଆମ ଦେଶ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଓ କୃତିତ୍ୱର ଉଚ୍ଚତର ସୋପାନକୁ ଅବିରତ ଉନ୍ନତି କରିପାରିବ;
- (ଟ) ମାତା ବା ପିତା ବା ଅଭିଭାବକ, ତାଙ୍କର ଛଅ ବର୍ଷରୁ ତଳେ ବର୍ଷ ବୟସ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସନ୍ତାନ ବା ପାଳିତଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଲାଭର ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇ ଦେବା ।



ଅଧ୍ୟାୟ / ପାଠ	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
--------------	------	--------

**ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ : ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନ - ଗାନ୍ଧୀଯୁଗ [୧-୪୭]**

ପ୍ରଥମ ପାଠ	— ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ	୧-୮
ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଠ	— ଭାରତରେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ	୯-୧୬
ତୃତୀୟ ପାଠ	— ଭାରତରେ ଆଇନ ଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଭୂମିକା	୧୭-୨୫
ଚତୁର୍ଥ ପାଠ	— ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଭୂମିକା	୨୬-୩୪
ପଞ୍ଚମ ପାଠ	— ସୁଭାଷ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଷ ଓ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟସେନା	୩୫-୪୧
ଷଷ୍ଠ ପାଠ	— ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆଇନ, ଭାରତ ବିଭାଜନ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା	୪୨-୪୭

**ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ : ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ [୪୮-୭୫]**

ପ୍ରଥମ ପାଠ	— ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟତାର ବିକାଶ	୪୮-୫୩
ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଠ	— ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ଗଠନ	୫୪-୫୯
ତୃତୀୟ ପାଠ	— ୧୯୩୬ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ	୬୦-୬୯
ଚତୁର୍ଥ ପାଠ	— ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠା	୭୦-୭୫

**ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ : ୨୦୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭାରତ [୭୬-୧୦୯]**

ପ୍ରଥମ ପାଠ	— ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ମିଶ୍ରଣ	୭୬-୮୨
ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଠ	— ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ମିଶ୍ରଣ	୮୩-୯୦
ତୃତୀୟ ପାଠ	— ଗୋଆ ଓ ପୁଦୁଚେରୀର ମୁକ୍ତି	୯୧-୯୫
ଚତୁର୍ଥ ପାଠ	— ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି	୯୬-୧୦୨
ପଞ୍ଚମ ପାଠ	— ଭାରତରେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନର ବିକାଶ	୧୦୩-୧୦୯

**ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ : ସ୍ୱାଧୀନତୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାର ବିକାଶ [୧୧୦-୧୪୨]**

ପ୍ରଥମ ପାଠ	— ସାମାଜିକ ବିକାଶ	୧୧୦-୧୧୫
ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଠ	— ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ	୧୧୬-୧୨୨
ତୃତୀୟ ପାଠ	— କୃଷିର ବିକାଶ	୧୨୩-୧୨୭
ଚତୁର୍ଥ ପାଠ	— ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ	୧୨୮-୧୩୪
ପଞ୍ଚମ ପାଠ	— ଭିତ୍ତିଭୂମିର ବିକାଶ	୧୩୫-୧୪୨



## ରାଜନୀତି ବିଜ୍ଞାନ

ଅଧ୍ୟାୟ / ପାଠ	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ : ଭାରତରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜ୍ୟ ପୁନର୍ଗଠନ		[୧୪୩-୧୫୦]
ପ୍ରଥମ ପାଠ	— ନୂତନ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଗଠନ	୧୪୫-୧୪୮
ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଠ	— ସାମ୍ବିଧାନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା	୧୪୯-୧୫୦
ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ : ଭାରତରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର		[୧୫୧-୧୬୨]
	ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଓ ନିର୍ବାଚନ ଆନ୍ଦୋଳ	
ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ : ସଡ଼କ ନିରାପତ୍ତା, ସଚେତନତା ଓ ଇନ୍ଦନ ସଂରକ୍ଷଣ		[୧୬୩-୧୮୦]
ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ : ଭାରତର ବୈଦେଶିକ ନୀତି		[୧୮୧-୨୦୨]
ପ୍ରଥମ ପାଠ	— ଭାରତର ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଓ ରଷିଆ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ	୧୮୧-୧୮୭
ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଠ	— ଭାରତ ଓ ତାହାର ପଡ଼ୋଶୀ ରାଷ୍ଟ୍ର	୧୮୮-୨୦୨

